

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 658.14/17(047.32):330.101

JEL M41

DOI: 10.31471/2409-0948-2019-2(20)-154-161

Камінська Ірина Богданівна
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку та оподаткування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: Ira_kam@ukr.net
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1827-2384>

НЕФІНАНСОВА (СОЦІАЛЬНА) ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Активізація процесів реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності бізнесу на теренах України зумовила необхідність вивчення закордонного досвіду звітування про результати такої реалізації. Підтвердженням виконання принципів і положень концепції корпоративної соціальної відповідальності як повноцінної стратегії розвитку підприємства є звітування перед зацікавленими сторонами про відповідні досягнення чи, навпаки, недотримання вимог цієї стратегії. Форми звітування, принципи побудови звітів, поширення звітних даних – основні питання, що виникають на етапі заключного діалогу із стейкхолдерами. В статті визначено економічну суть поняття «нефінансова (соціальна) звітність» як документально оформлену сукупність даних комерційної організації, що відображають середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сферах життя суспільства. Також розглянуто теоретичні аспекти форм і видів нефінансової (соціальної) звітності, підходів до її складання, визначено проблемні питання адаптації закордонної практики ведення підприємницької діяльності на засадах корпоративної соціальної відповідальності та складання нефінансової звітності до вітчизняних реалій ведення обліку та підприємницької практики. В процесі дослідження з'ясовано, що 83% українських компаній впроваджують у своїй діяльності концепцію корпоративної соціальної відповідальності. Однак декларативність і низький рівень верифікації вітчизняних соціальних звітів свідчать про відсутність якісного розуміння управлінською ланкою, що нефінансова звітність – це не рекламний документ, а засіб демонстрації корпоративної зрілості в питаннях відповідальності за прийняті бізнесові рішення. В Україні підготовка нефінансових звітів все ще є прерогативою великих національних компаній та представництв міжнародних корпорацій. Проте останніми роками в Україні спостерігаємо збільшення кількості нефінансових звітів, складених за стандартом GRI. Подальші наукові дослідження повинні стосуватися необхідності ведення соціального обліку на підприємстві як основи для складання нефінансової звітності.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, нефінансова звітність, соціальна звітність, Глобальна ініціатива зі звітності (GRI).

Kaminska Iryna Bogdanivna
Candidate of Economic Sciences
Docent of the department of Accounting and Taxation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
76019, Ivano-Frankivsk, st. Carpathian, 15
e-mail: Ira_kam@ukr.net

NON-FINANCIAL (SOCIAL) REPORTING OF ENTERPRISES

Abstract. The activation of the processes of implementing the concept of corporate social responsibility of business in Ukraine has predetermined the need to study foreign experience in reporting of such implementation results. Confirmation of the implementation of the principles and provisions of corporate social responsibility concept as a full-fledged business development strategy predetermines reporting to relevant stakeholders about relevant developments or, conversely, non-compliance with the requirements of this strategy. Reporting forms, reporting principles, and dissemination of reporting data are the main issues that were arised at the stage of the final dialogue with stakeholders. The article defines the economic essence of the concept of "non-financial (social) reporting" as a documented set of a commercial organization data that reflects the company's environment, principles and methods of cooperation with groups of influence, results of the company's activities in the economic, social and environmental spheres of society's life. The theoretical aspects of forms and types of non-financial (social) reporting, approaches to its compilation are also considered. Problems of adaptation of foreign practice of business activity on the basis of corporate social responsibility and preparation of non-financial reporting to the national accounting and business practices are defined. The study found that 83 % of Ukrainian companies implement the concept of corporate social responsibility in their activities. However, the declarativeness and low level of domestic social reports verification indicate lack of a good understanding by the management link that non-financial reporting is not a promotional document, but a demonstrating tool of corporate maturity in matters of responsibility for taken business decisions. In Ukraine, the preparation of non-financial reports is still the prerogative of large national companies and representations of international corporations. However, an increase in the number of non-financial reports compiled according to the GRI standard has observed recently in Ukraine. Further scientific researches should address to the need of social accounting maintaining in the enterprise as the basis for drawing up non-financial reporting.

Key words: corporate social responsibility, non-financial reporting, social reporting, global reporting initiative (GRI).

Вступ. Активізація процесів реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) бізнесу на теренах України зумовила необхідність вивчення закордонного досвіду звітування про результати такої реалізації. Підтвердженням виконання принципів і положень концепції КСВ як повноцінної стратегії розвитку підприємства є звітування перед зацікавленими сторонами про відповідні досягнення чи, навпаки, недотримання вимог цієї стратегії. Форми звітування, принципи побудови звітів, поширення звітних даних – основні питання, що виникають на етапі заключного діалогу із стейкхолдерами.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Дослідженням суті та необхідності нефінансової звітності займаються багато вчених-економістів [1-13]. Особливості економічного тлумачення дефініції «нефінансова звітність», характеристики форм нефінансової звітності, її компонентів у своїх працях досліджували К. Безверхий, Т. Боцян, В. Воробей, І. Журовська, І. Жиглей, І. Годнюк, Н. Семенишена, Т. Горохова, В. Дерій, М. Дерій, А. Колот, С. Король, Г. Москалюк,

О. Небильцова, Н. Орлова, Н. Правдюк, Н. Притуляк, О. Гончаренко, М. Саприкіна, Л. Пилипенко та інші науковці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, не зменшуючи вагомості внеску науковців у дослідження особливостей складання нефінансової звітності, недостатньо висвітленим і обґрунтованим залишається питання адаптації закордонної практики складання нефінансової звітності до вітчизняних реалій ведення обліку та підприємницької практики.

Формулювання цілей статті. Метою є розгляд теоретичних аспектів нефінансової (соціальної) звітності, підходів до її складання, визначення проблемних питань у вітчизняній практиці.

Висвітлення основного матеріалу дослідження. Нефінансова (соціальна) звітність (НФ(С)З) – це документально оформлена сукупність даних комерційної організації, що відображає середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сферах життя суспільства [1, с.24].

Нефінансовий звіт – це доступний, збалансований і чіткий опис основних аспектів і результатів діяльності компанії, відображення питань, що становлять інтерес для ключових зацікавлених сторін, а саме: інвесторів, акціонерів, працівників, клієнтів, владних структур, різних інститутів громадянського суспільства, засобів масової інформації [2, с.55]

Нефінансова звітність компаній – це не лише зведення кількісних і якісних показників їх громадської діяльності. Нефінансову звітність можна визначити як систему інформації, що відображає не тільки благодійні та спонсорські програми компанії, а й будь-які інші соціально значущі аспекти її діяльності, які можуть спричинити суттєві наслідки для самої компанії, споживачів її продукції, акціонерів, державних органів, контрагентів або будь-яких інших пов'язаних з нею груп суспільства [3, с.71].

Нефінансова звітність є інструментом соціальної відповідальності бізнесу. Соціальна відповідальність бізнесу – це концепція, згідно з якою компанії добровільно інтегрують соціальні та екологічні аспекти у свою комерційну діяльність та взаємодію із стейкхолдерами [4, с.127].

Синоніми нефінансової звітності: “соціальний звіт” (Social Reporting); “звіт із корпоративної соціальної відповідальності” (Corporate Social Responsibility Reporting); “звіт із корпоративної відповідальності” (Corporate Responsibility Reporting); “звіт із прогресу” (Progress Report) та інші [5, с.133].

Розрізняють такі види нефінансової звітності [6, с.40]:

1. За критеріальними пріоритетами змістового наповнення:
 - екологічні;
 - економічні;
 - соціальні;
 - комбіновані.
2. За сферою застосування:
 - для внутрішніх цілей;
 - для зовнішніх цілей.
3. За орієнтованістю на користувача:
 - для цільової аудиторії;
 - для всіх користувачів.
4. За тривалістю звітного періоду:
 - за один рік;
 - за два роки;
 - за період понад два роки.

5. За рівнем інтеграції:

- у вигляді самостійного документа;
- у вигляді тематичного розділу в складі річної звітності.

Форми НФ(С)З [7, с.10]:

- Довільна форма (підприємство самостійно обирає обсяг, якість і вид представлення інформації для розкриття зацікавленим особам);
- Стандартизована (регламентована) форма:
 - Звіт із прогресу реалізації принципів Глобального договору;
 - Звіт зі сталого розвитку за вимогами системи GRI (Глобальної ініціативи зі звітності);
 - Звіт за стандартами серії AA 1000;
 - Звіт за стандартами серії ISO 14000;
 - Звіт за стандартом SA 8000 та інші;
 - Інтегрована звітність (об'єднання фінансової і нефінансової звітності).

Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору ООН.

Є обов'язковим для компаній–підписантів Глобального договору (ГД) ООН. Складається щорічно. Протягом перших 5 років у Звіті слід розкривати поступ у реалізації принаймні 2 блоків із 4 блоків принципів ГД за вибором компанії (права людини, трудові відносини, екологія, протидія корупції). Після 5 років членства у ГД у Звіті про прогрес мають знайти своє відображення всі блоки принципів ГД.

Основні елементи Звіту:

- 1) вступне слово керівника компанії і заява про підтримку ГД;
- 2) опис практичних дій (основні принципи ГД ООН, які компанія реалізує у своїй соціальній політиці);
- 3) результати, оцінені, наскільки це можливо, із використанням показників GRI;
- 4) плани на майбутнє.

Не підлягає аудиту.

Звіт зі сталого розвитку за вимогами системи GRI (Глобальної ініціативи зі звітності).

Найбільш авторитетними у світі вважають НФ(С)З, складені на основі Керівництва GRI. Система звітності за стандартами GRI де-факто набула статусу головного стандарту підготовки нефінансової звітності.

Глобальна Рада зі стандартів у сфері сталого розвитку (GSSB) випустила 4 покоління стандартів GRI – від G1 у 2000 році до G4 у 2013 році.

Основними елементами звітності за системою GRI є такі складники:

- характеристика організації (опис бізнесу і стратегії);
- інформація про підходи до управління;
- показники результативності:
 - економічної (вплив організації на економічне становище груп місцевого, національного і глобального рівнів);
 - екологічної (аспекти використання матеріалів, енергії, води, відповідність екологічним вимогам щодо викидів і відходів);
 - соціальної діяльності (підходи до організації гідної праці, права людини, відповідальність за продукцію).

Верифікація звіту за стандартом G4 (на відміну від G3) – це рекомендація, не вимога (передбачена за показниками, а не звіту загалом).

Звіт із корпоративної соціальної відповідальності за стандартом AA1000.

Складають компанії, що мають суттєвий вплив на суспільство. Заснований на діалозі з стейкхолдерами, структурно відповідає їх інформаційним запитам. Стандарт передбачає п'ять основних рівнів взаємодії з суб'єктом господарювання:

- консультування (опитування, семінари, консультативні комітети);
- домовленість (переговори через профспілки);
- навчання (багатосторонні форуми, консультативні групи, фокус-групи);
- співпраця (спільні проекти, спільні підприємства, партнерство);
- надання повноважень (інтеграція зацікавлених сторін в управління, розробки стратегії та операцій управління).

Звітність може бути перевірена не тільки зовнішньою особою (організацією), а й внутрішнім аудитором (за наявності сертифіката).

Екологічний звіт.

Складають за стандартами серії ISO 14000.

Звіт містить інформацію про екологічну політику і програми; навантаження на навколишнє середовище; розмір та цільове призначення екологічних інвестицій; екологічні плани тощо.

Можливий аудит.

Основні елементи процесу звітування [9, с. 77-78]:

1. Аудиторія – як визначити фокус звіту, для кого його готувати.
2. Зміст – що саме включити у звіт, в який спосіб викласти матеріал.
3. Формат – який формат обрати для звіту.
4. Процес – як готувати нефінансовий звіт.
5. Верифікація – яку форму підтвердження інформації у звіті обрати.
6. Поширення – як найкраще поширити інформацію про нефінансовий звіт.

Найвідомішими міжнародними стандартами нефінансового аудиту є [10, с.98]:

ISAE 3000 (International Standard on Assurance Engagements) встановлює рамкові умови перевірки даних про нефінансові аспекти діяльності, включаючи інформаційні системи, системи внутрішнього контролю та процесів корпоративного управління тощо.

AA1000AS (Assurance Standard, розроблений компанією «AccountAbility») визначає правила верифікації звіту стосовно критеріїв істотності, повноти та відповідності, а також інтегрування цих критеріїв в систему управління процесом звітування компанії. Цей стандарт також визначає, як враховує нефінансовий звіт очікування груп впливу щодо його вмісту.

Майбутнє КСВ і НФ(С)З в Україні.

Зважаючи на коротку історію нефінансового звітування в Україні, вітчизняні компанії обережно підходять до розкриття інформації про нефінансові аспекти діяльності. Звіти українських компаній значно відрізняються як за обсягом наданої інформації, так і за глибиною розкриття інформації. В Україні підготовка нефінансових звітів все ще є прерогативою великих національних компаній та представництв міжнародних корпорацій.

Останніми роками в Україні спостерігаємо збільшення кількості нефінансових звітів, складених за стандартом GRI.

У жовтні 2018 року було презентовано результати третього в Україні дослідження “Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні 2010-2018”, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (обсяг вибірки – 400 респондентів).

Основні результати дослідження [11, с.26-41]:

- 83% українських компаній впроваджують у своїй діяльності концепцію КСВ.
- Вперше український бізнес перестав ототожнювати соціальну відповідальність і благодійність. Серед найбільш поширених напрямків реалізації КСВ сьогодні – політика розвитку і покращення умов персоналу (76%); благодійна допомога (51%) і допомога воїнам АТО, мешканцям зони АТО (30%); захист і підтримка споживачів (25%); інвестиції в розвиток регіону (22%).
- Більше, ніж половина опитаних українських компаній, допомагає розвитку регіону присутності. Найбільш поширеними напрямками допомоги регіону

присутності і громаді є виділення коштів на благодійність та допомога у благоустрою території.

- 59% компаній спеціальних заходів з розвитку персоналу не здійснюють. Найбільш поширені заходи: підвищення зарплати, виплата премій та виплата білої зарплати, гнучкий графік роботи та навчання.

- Найбільш поширені заходи зі збереження довкілля: впровадження енергозберігаючих технологій та програми сортування й утилізації відходів. Третина опитаних компаній не здійснювала заходів із збереження довкілля.

- Найбільш поширені заходи щодо відносин зі споживачами: програми/заходи щодо підтримки продукту компанії, правдива інформація для споживачів, тренінги для персоналу з питань обслуговування споживачів, розроблена система управління скаргами та організація контакт-центру для споживачів.

Щодо майбутнього КСВ і нефінансової звітності в Україні, то, на думку опитаних представників компаній, необхідно вжити таких заходів [11, с. 42-44]:

- розробити національну нормативно-правову базу, яка б сприяла розвитку КСВ і нефінансової звітності в Україні;
- ввести курс з КСВ в університетські програми;
- активізувати участь бізнесових асоціацій у популяризації КСВ;
- прийняти Національну стратегію з корпоративної соціальної відповідальності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідність запровадження концепції КСВ в стратегії розвитку вітчизняних підприємств у XXI столітті є більш, ніж очевидна. Відповідальний бізнес – головна вимога суспільства в умовах глобального технологічного прогресу. Форма діалогу-звітування про дотримання вимог, що ставить суспільство перед бізнесом, – це нефінансова (соціальна) звітність. Декларативність і низький рівень верифікації вітчизняних соціальних звітів свідчать про відсутність якісного розуміння управлінською ланкою, що нефінансова звітність – це не рекламний документ, а засіб демонстрації корпоративної зрілості в питаннях відповідальності за прийняті бізнес-рішення. Подальші наукові дослідження повинні стосуватися необхідності ведення соціального обліку на підприємстві як основи для складання нефінансової звітності.

Література

1. Безверхий К. В. Економічна сутність поняття “нефінансова звітність”. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*: зб. наук. праць. 2017. №1-2. С. 23-34.
2. Цей С. А. Формирование и раскрытие в отчетности публичных компаний информации про по вопросам их социальной ответственности и корпоративного управления: дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика». М., 2011. 244 с.
3. Безверхий К. В. Соціально-орієнтована звітність підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 2-3. С.70–78.
4. Блакита А. В., Поляк Р. С. Нефінансова звітність як інструмент оцінювання соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип.15.Ч.4. С. 126-129.
5. Годнюк І. В., Семенишена Н. В. Соціальний облік та звітність як інструменти соціальної відповідальності. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. Економічні науки. Випуск 26.2017. С. 131-140.
6. Герасименко О. Р. Соціальний облік та нефінансова звітність як інструмент реалізації соціальної відповідальності. *Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. № 137. С. 39-42.

7. Воробей В. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу. Воробей В., Журовська І.–Київ, ФОП Костюченко О.М. 2010. 77с.
8. Жиглей І. В. Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання: необхідність та орієнтири розвитку. Монографія. Житомир: ЖДТУ. 2010. 496с.
9. Орлова Н. С. Особливості підготовки нефінансової звітності корпорацій. *Облік і фінанси*. 2014. № 3. С. 65-70.
10. Дерій В. А., Дерій М. В. Облікові та аналітичні компоненти нефінансової звітності та їх роль в економічній системі. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 2(88). С. 95-103.
11. Зінченко А., Саприкіна М. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. Київ: «Юстон», 2017. 52с.
12. Небильцова О. В. Стратегічні підходи до підготовки фінансової та нефінансової звітності в Європейському Союзі. *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць*. 2015. Вип. 1. С. 258-269.
13. Пилипенко Л. М. Розвиток концепцій побудови системи публічної звітності корпорацій в умовах постіндустріальної економіки. Львів: Вид-во Львівської політехніки. 2016. 336 с.

References

1. Bezverkhy K. V. (2017). Ekonomichna sutnist ponyattya “nefinansova zvitnist”. *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi akademiyi statystyky, obliku ta audytu: zb. nauk. prats. (No 1-2)*, 23-34 [in Ukrainian].
2. Tsey S. A. (2011). *Formyrovanye y raskrytye v otchetnosti pablychnykh kompanyy unformatsyy pro po voprosam ykh sotsyalnoy otvetstvennosti y korporatyvnoho upravlenyya: Doctor's thesis. Moskva* [in Russian].
3. Bezverkhy K. V. (2015). *Sotsialno-oriyentovana zvitnist pidpryyemstva. Bukhhaltersky oblik i audit. (No 2-3)*, 70–78 [in Ukrainian].
4. Blakyyta A. V., Polyak R. S. (2015). *Nefinansova zvitnist yak instrument otsynyuvannya sotsialnoyi vidpovidalnosti biznesu. Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, issue 15.4*, 126-129 [in Ukrainian].
5. Hodnyuk I. V., Semenyshena N. V. (2017). *Sotsialnyy oblik ta zvitnist yak instrumenty sotsialnoyi vidpovidalnosti. Podilsky visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika. Ekonomichni nauky*, 26. 131-140 [in Ukrainian].
6. Herasymenko O. R. (2012). *Sotsialnyy oblik ta nefinansova zvitnist yak instrument realizatsiyi sotsialnoyi vidpovidalnosti. Visnyk Kyyv. nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. (No 137)*, 39-42 [in Ukrainian].
7. Vorobey V. (2010). *Nefinansova zvitnist: instrument sotsialno vidpovidalnoho biznesu. Kyyv: FOP Kostyuchenko* [in Ukrainian].
8. Zhyhley I. V. (2010). *Bukhhaltersky oblik sotsialno vidpovidalnoyi diyalnosti subyektiv hospodaryuvannya: neobkhdnist ta oriyentyry rozvytku. Zhytomyr: ZHDTU* [in Ukrainian].
9. Orlova N. S. (2014). *Osoblyvosti pidhotovky nefinansovoyi zvitnosti korporatsiy. Oblik i finansy. (No 3)*, 65-70 [in Ukrainian].
10. Deriy V. A., Deriy M. V. (2014). *Oblikovi ta analitychni komponenty nefinansovoyi zvitnosti ta yikh rol v ekonomichniy systemi. Zbirnyk naukovykh prats Vinnytskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky, issue 2(88)*, 95-103 [in Ukrainian].
11. Zinchenko A., Saprykina M. (2017). *Rozvytok KSV v Ukrayini: 2010–2018. Kyyv: «Yuston»* [in Ukrainian].

12. Nebyltsova O. V. (2015). Stratehichni pidkhody do pidhotovky finansovoyi ta nefinansovoyi zvitnosti v Yevropeyskomu Soyuzi. Finansy, oblik i audyt: zb. nauk. prats.. issue. 1, 258-269 [in Ukrainian].

13. Pylypenko L. M. (2016). Rozvytok kontseptsiy pobudovy systemy publichnoyi zvitnosti korporatsiy v umovakh postindustrialnoyi ekonomiky. Lviv: Vyd-vo L'vivs'koyi politekhniki [in Ukrainian].